

ДУТКО А.О.

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ, доцент, м. Львів

ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ, НАРОДЖЕНОЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Встановлення походження дитини в сучасних умовах повинно розглядатися в тісному взаємозв'язку з особистими немайновими правами подружжя, зокрема з правом на батьківство та материнство. Сімейне законодавство встановлює регулювання так званого соціального материнства та батьківства. Традиційним інститутом соціального батьківства є інститут усиновлення. На сьогодні з передовим розвитком медицини особливого значення набуває соціальне батьківство (материнство), яке є результатом застосування допоміжних репродуктивних технологій.

При народженні дитини важливим є визначення її походження від батька та матері, яке здійснюється одночасно з реєстрацією народження дитини. Однак широке застосування сучасних медичних технологій більше не дозволяє пов'язувати походження дитини, якому надається юридичне значення, лише з біологічним походженням (кровною спорідненістю). Норми статті 123 Сімейного кодексу України [1] ґрунтуються на принципі визнання, згідно з яким правового значення набуває не біологічний момент народження дитини, а соціальний – намір особи визнати дитину своєю. При цьому визнання відбувається до народження дитини – у момент надання згоди на застосування тієї чи іншої репродуктивної технології. Особа, яка завідомо знає, що народжена дитина не буде мати з нею генетичного зв'язку, тим не менш висловлює бажання встановити батьківські правовідносини з цією дитиною. Донори навпаки, незважаючи на набуття генетичного зв'язку з дитиною, не мають права вимагати встановлення правового зв'язку з ними, і генетична спорідненість не визнається законом достатньою підставою для цього.

Правове регулювання застосування допоміжних репродуктивних технологій здійснюється також Цивільним кодексом України, згідно якого повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством (ч.7 ст. 281 ЦК) [2], Основами законодавства України про охорону здоров'я (ст. 48) [3], Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [4].

Відповідно до ст. 48 Основ законодавства України про охорону здоров'я застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, за медичними показаннями повнолітньої жінки, з якою

проводиться така дія, за умов наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці. У ст. 123 СК України закріплено порядок встановлення походження дитини, яка народилася у результаті трьох різновидів репродуктивних технологій: штучного запліднення, сурогатного материнства та імплантації ембріону.

Штучне запліднення - метод лікування безпліддя, при якому окремі або всі етапи зачаття та раннього розвитку ембріонів здійснюються поза організмом жінки. У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини (ч.1 ст.123 СК України).

У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя (ч.2 ст.123 СК України) - метод сурогатного материнства.

Імплантація ембріона – це процедура, за якою донори за письмово оформленою, добровільною згодою надають свої статеві клітини або ембріони для використання в інших осіб у лікуванні безпліддя. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною дитини після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій (ч.3 ст.123 СК України).

Реєстрація народження дитини, в тому числі і народженої за допомогою допоміжних репродуктивних технологій провадиться державним органом реєстрації актів цивільного стану за місцем народження дитини або за місцем проживання її батьків чи одного з них. Відповідно до Сімейного кодексу України якщо дитина народилася у подружжя, дружина записується матір'ю, а чоловік - батьком дитини. Запис подружжя батьками дитини проводиться автоматично, в силу передбаченої законом презумпції батьківства.

Реєстрація народження провадиться при пред'явленні таких документів:

- 1) медичного свідоцтва про народження дитини встановленої форми;
- 2) паспорта або паспортних документів, що посвідчують особи батьків (одного з них);
- 3) документа, який є підставою для внесення відомостей про батька дитини (свідоцтво про одруження, заява матері, спільна заява матері та батька дитини, заява батька, рішення суду про визнання батьківства).

Реєстрація дитини, народженої за допомогою допоміжних репродуктивних технологій, зокрема методом сурогатного материнства, здійснюється в установленому чинним законодавством України порядку. У разі народження дитини жінкою, якій в організм було перенесено ембріон людини, зачатий подружжям у результаті застосування ДРТ, державна реєстрація народження дитини проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на таке перенесення. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається заява про її згоду на запис подружжя батьками дитини, справжність підпису на якій має бути нотаріально засвідчена, а також довідка про генетичну спорідненість батьків (матері чи батька) з плодом. При цьому в графі «Для відміток» актового запису про народження робиться такий запис: «Матір'ю дитини згідно з медичним свідоцтвом про народження є громадянка (прізвище, власне ім'я, по батькові)», а також зазначаються найменування закладу (установи), що видав(ла) довідку, дата її видачі та номер, дані нотаріуса (прізвище та ініціали, нотаріальний округ чи державна нотаріальна контора), дата та за яким реєстровим номером засвідчено справжність підпису жінки на заяві про її згоду на запис подружжя батьками дитини відповідно до пункту 11 глави 1 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні [5].

Виходячи з вищевикладеного, для реєстрації народження дитини в органах державної реєстрації актів цивільного стану у випадках, коли подружжя вказується батьками дитини подаються наступні документи:

- заява подружжя про реєстрацію народження дитини;
- медичне свідоцтво про народження дитини;
- письмова згода сурогатної матері на запис подружжя батьками дитини, засвідчена нотаріально;
- довідка акредитованого лікувального закладу про застосування допоміжних репродуктивних технологій та генетичну спорідненість дитини з одним з батьків;
 - паспорти подружжя;
 - свідоцтво про шлюб;
 - необхідною є згода чоловіка сурогатної матері на участь у програмі, оскільки на нього поширюється презумпція батьківства.

В умовах сучасності не кожне подружжя може стати батьками, методи боротьби з безпліддям вимагають нового погляду на питання походження дітей. Визначення походження дитини та право дитини знати своє походження слугують саме якнайкращому забезпеченню інтересів дитини, насамперед, як суб'єкта сімейних правовідносин.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради. – 2002. -N 21-22. - ст.135
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - NN 40-44. - ст.356
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - N 4. - ст.19

4. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ МОЗ України від 09.09.2013 р. № 787 // [Електронний ресурс] – режим доступу - <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0263-09/page3>

5. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 24 грудня 2010 року № 3307/5) // [Електронний ресурс] – режим доступу - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>